

**Elżbieta Bilska-Wodecka, Małgorzata Ciemborowicz,
Alicja Marciniak-Nowak, Halina Matlak, Izabela Sołjan**

Kult św. Antoniego w Polsce na przykładzie wezwań parafii i ośrodków sanktuaryjnych

*Drogiemu Jubilatowi,
aby św. Antoni miał Go zawsze w opiece,
artykuł ten dedykują autorki.*

Św. Antoni jest jednym z najpopularniejszych świętych w Kościele katolickim. Mimo upływu czasu jego sława nie maleje, a kolejne pokolenia nadal w różnych, często nawet bardzo pospolitych, codziennych sprawach, wzywają jego wstawiennictwa. W Kościele katolickim czczonych jest 16 świętych o imieniu Antoni i 16 błogosławionych (zob. tab. 1, 2). W Polskim kościele największą popularnością cieszy się św. Antoni Padewski. Jego kult szerzyły na terenie naszego kraju zakony franciszkańskie (franciszkanie konwentualni, bernardyni, reformaci, kapucyni). Także Kościół prawosławny ma swoich św. Antonich – 3 świętych – m.in. św. Antoniego Peczerskiego i 1 błogosławionego. W Polsce obok św. Antoniego Padewskiego, który szczególnie jest obecny w świadomości ludowej, czci się też św. Antoniego Pustelnika czy św. Antoniego Marię Zaccaria. Ze względu na pierwszoplanowy kult św. Antoniego Padewskiego niniejsze rozważania zostaną poświęcone głównie jego postaci.

1. Sylwetka św. Antoniego z Padwy¹

Franciszkański habit, biała lilia będąca znakiem czystości i cnoty oraz Dzieciątko Jezus wtulone w ramię świadczące o wielkiej miłości do Boga, to symbole, które jednoznacznie kojarzą się z postacią pokornego Świętego z Padwy. W pierwszych wizerunkach ważnym atrybutem św. Antoniego (często występującym i na współczesnych obrazach) była księga podkreślająca jego mądrość. Obok św. Franciszka z Asyżu – Doktora Serafickiego, św. Tomasza z Akwinu – Doktora Anielskiego, św. Antoni z Padwy – Doktor Ewangeliczny (nauczyciel Ewangelii, głosiciel Słowa Bożego) należy do najwybitniejszych przedstawicieli XIII-wiecznego Kościoła, określanych mianem „trójcy doktorów”.

Św. Antoni był Portugalczykiem, urodził się w Lizbonie ok. 1195 r. w zamożnej rodzinie szlacheckiej. Na chrzcie otrzymał imię Ferdynand. Dzieciństwo spędził pod opieką rodziców, w miejscowej szkole przy kościele katedralnym zdobył pierw-

Tab. 1.
Święci o imieniu Antoni czczeni w Kościele katolickim i prawosławnym

Święty w Kościele katolickim, w Kościele prawosławnym	Data śmierci (data kanonizacji)	Święto w kalendarzu liturgicznym
Antoni Pustelnik (Wielki, Opat)	356	17 stycznia
Antoni z Lerins (mnich)	488	28 grudnia
<i>Antoni Kauleas (patriarcha Konstantynopola)</i>	901	12 luty
Antoni OSB	XI w.	9 marca
<i>Antoni Peczerski</i>	1073	10 lipca
Antoni z Padwy OFM	1231 (1232)	13 czerwca
<i>Antoni</i>	1347	14 kwietnia
Antoni z Saksonii OFM (męczennik)	1369	12 luty
Antoni Primaldi (męczennik z Otranto, Włochy)	1480	14 sierpnia
Antoni Maria Zaccaria B	1538 (1897)	5 lipca
Antoni Dainan [Deynan] (męczennik z Japonii)	1597	5 luty
Antoni Ishida SJ (męczennik z Japonii)	1632	3 wrzesień
Antoni Daniel SJ (męczennik, misjonarz)	1648 (1930)	19 październik
Antoni Piotr Dich (męczennik z Wietnamu)	1838 (1988)	10 sierpnia
Antoni Nam-Quynh (męczennik z Wietnamu)	1840 (1988)	24 listopada
Antoni Maria Gianelli (biskup Bobbino)	1846 (1951)	7 czerwca
Antoni Maria Claret CFM	1870 (1950)	24 październik
Antoni Maria Pucci OSM	1892 (1962)	12 stycznia

Źródło: opracowanie własne.

sze wykształcenie. Po ukończeniu 15. roku życia wstąpił do klasztoru Kanoników Regularnych św. Wincentego o regule św. Augustyna w Lizbonie, następnie po dwóch latach został przeniesiony do klasztoru Świętego Krzyża (tej samej reguły) w Coimbrze (ówczesnej stolicy Portugalii). Tutaj w ciągu ośmiu lat, utrwalił swoje powołanie zakonne, zgłębiał Pismo Święte, poznając je niemal na pamięć. Zdobył jednocześnie pełne wykształcenie teologiczne i wiedzę świecką, zwłaszcza przyrodniczą, którą później często i chętnie wykorzystywał. Tu w końcu otrzymał również święcenia kapłańskie.

Przełomowym wydarzeniem w życiu młodego zakonnika było zetknięcie się z regułą zakonu św. Franciszka. Miało to miejsce podczas uroczystości pogrzebowych pięciu braci mniejszych, którzy 16 stycznia 1220 r. w Maroku ponieśli śmierć męczeńską z rąk muzułmanów. Św. Antoni podjął wówczas decyzję o zmianie klasztoru. Pomimo trudności uzyskał pozwolenie przeora na opuszczenie zakonu augustianów i pod koniec lata 1220 r. przeniósł się do małego klasztoru Braci Mniejszych pw. św. Antoniego Pustelnika w Olivarez (k. Coimbrzy). Wraz z franciszkańskim habitem przyjął imię patrona tego miejsca – Antoniego.

Pod koniec 1220 r. w celach misyjnych udał się do Maroka. Wkrótce po dotarciu na upragniony ląd afrykański zapadł na ciężką chorobę, prawdopodobnie febrę,

Tab. 2.
Błogosławieni o imieniu Antoni czczeni w Kościele katolickim i prawosławnym

Błogosławiony w Kościele katolickim, w Kościele prawosławnym	Data śmierci	Święto w kalendarzu liturgicznym
<i>Antoni z Dobrynia Jadrejkowicz (Andrzejkiewicz)</i>	1233	14 luty, 4 października
Antoni Manzi (pielgrzym)	1267	1 luty
Antoni della Chiesa OP (arcybiskup Florencji)	1459	28 lipca 22 stycznia
Antoni Neyrot OP (męczennik)	1460	10 kwietnia
Antoni Francisco SJ (męczennik)	1583	15 lipca
Antoni Middleton	1590	6 maj
Antoni Kimura (męczennik z Japonii)	1619	27 listopad
Antoni Kiun SJ (męczennik z Japonii)	1622	10 września
Antoni Sanga (męczennik z Japonii)	1622	10 września
Antoni Vom (męczennik z Japonii)	1622	10 września
Antoni z Korei (męczennik z Japonii)	1622	10 września
Antoni od św. Bonawentury OFM (męczennik z Japonii)	1628	8 września
Antoni z Tuy OFM (męczennik z Japonii)	1628	1 czerwca
Antoni (męczennik z Japonii)	1632	19 sierpnia
Antoni Turner SJ (męczennik z Wielkiej Brytanii)	1679	20 lipca
Antoni Baldinucci SJ (kapłan)	1717	17 listopad
Antoni Fantosat (męczennik chiński)	1900	4 lipiec

Źródło: opracowanie własne.

która po trzech miesiącach zmagani zmusiła go do powrotu do ojczyzny. Jednak nie wrócił do Portugalii, z powodu burzy i sztormu na morzu znalazł się u wybrzeży Sycylii. Stamtąd udał się do Asyżu, gdzie w 1221 r. uczestniczył w kapitule generalnej braci mniejszych i zobaczył św. Franciszka. Następnie prowincjał Romanii Gracjan skierował go do pustelni Montepaolo, by nauczał braci, którzy nie mieli jeszcze święceń kapłańskich.

Nowy rozdział w życiu św. Antoniego rozpoczął się latem 1221 r., kiedy z okazji święceń kapłańskich we Forli, dał się poznać jako znakomity kaznodzieja i osoba posiadająca głęboką wiedzę teologiczną. Od tej chwili rozpoczął żarliwe głoszenie słowa Bożego jako wędrowny kaznodzieja w półn. Włoszech i półd. Francji. Praca kaznodziejska Antoniego zaowocowała skierowaniem go przez św. Franciszka do wykładania teologii we wspólnotach zakonu, na początku w Bolonii (1224 r.), następnie w półd. Francji – Montpellier i Tuluzie. Po śmierci św. Franciszka (3 października 1226 r.), podczas odbywającej się w Asyżu kapitule generalnej, powierzono św. Antoniemu funkcję ministra prowincjonalnego północnych Włoch. Od tej pory stałym miejscem jego pobytu stała się Padwa. Spędzony tu ostatni rok życia zaważył na tym, że miasto to na zawsze zostało przypisane do jego imienia. Św. Antoni poznał całą prowincję wizytując klasztory, nauczając braci, głosząc kazania dla ludu. Od 1228 r. przygotowy-

Figura św. Antoniego Padewskiego
w Kalwarii Zebrzydowskiej (fot. F. Mróz)

wał i redagował Kazania niedzielne oraz Kazania świąteczne, którymi pozyskał sobie niemal wszystkich mieszkańców Padwy, łącznie z miejscowym biskupem i duchowieństwem. Przybywały na nie tysiące słuchaczy, także spoza miasta. Wielu nawracało się i umacniało w wierze.

Dnia 25 maja 1230 r. podczas obrad kapituły generalnej w Porcunkuli św. Antoni, cierpiący od dłuższego czasu na puchlinę wodną i kłopoty z oddychaniem, zrezygnował z powierzonych mu funkcji ministra prowincjonalnego i został oddelegowany do Kurii Rzymskiej. Pomimo narastającej choroby, nie oszczędzał się. Swoją czas dzielił między pracę nad pisanie traktatów teologicznych, a organizowaniem pomocy dla najbiedniejszych. W 1231 r., gdy stan jego zdrowia wyraźnie się pogorszył, Antoni udał się do pustelni Camposampiero. Tam początkowo zajął celę w pobliżu kościoła, a następnie sporządził sobie mieszkanie na rosnącym w gaju wielkim rozłożystym orzechu. W trakcie pobytu w pustelni doznał łaski objawienia Dzieciątka Jezus.

Dnia 13 czerwca 1231 r. (piątek), Antoni poczuł, że zbliża się chwila jego odejścia, poprosił braci o przewiezienie go do klasztoru Najświętszej Maryi Panny w Padwie. Jednak w trakcie podróży stan jego zdrowia pogorszył się na tyle, że bracia zatrzymali się w hospicjum w Arcelli. W sąsiadującym z nim klasztorze klarysek Antoni wyspowiadał się i przyjął sakramenty i po odśpiewaniu z braćmi psalmów zmarł. Jego ciało zostało przewiezione i złożone w sarkofagu w klasztorze Najświętszej Maryi Panny w Padwie.

Zaledwie rok po śmierci tj. 30 maja 1232 r. w Spoleto, papież Grzegorz IX wpisał Antoniego do katalogu świętych, a 16 stycznia 1946 r. papież Pius XII ogłosił Świętego Doktorem Kościoła.

2. Kult św. Antoniego

Mimo upływu stuleci kult św. Antoniego jest wciąż żywy. Świadczą o tym regularnie powstające parafie pod jego wezwaniem, wznoszone ołtarze i kapliczki, zakładane bractwa i wydawane czasopisma, a przede wszystkim wierni, którzy modląc

się do Boga często proszą właśnie Jego o pomoc, pamiętając, że jest on patronem nie tylko „od rzeczy zagubionych i skradzionych”, ale również: osób ciężko chorych, kalekich, ubogich, utrapionych, zagubionych, więźniów. W szczególny sposób opiekuje się studentami „rozjaśniając ich myśli”² dziećmi, młodzieżą, narzeczonymi, matkami oczekującymi dziecka i rodzącymi, jest także stróżem domów rodzinnych i podróżujących. Służy pomocą w sprawach wielkich i małych³.

Już bezpośrednio po śmierci lud okrzyknął Antoniego „Il Santo”, „Świętym”, wyprzedzając w tej sprawie oficjalne stanowisko Kościoła. Zresztą kanonizacja nastąpiła bardzo szybko, co niewątpliwie potwierdziło heroiczną cnotę i święte życie Antoniego. Podczas samej kanonizacji papież Grzegorz IX modlił się tekstem antyfony „O doctor optime” – o Doktorach Kościoła, mimo, iż tytuł ten św. Antoni otrzymał dopiero w 1946 r. Jeszcze w 1232 r. w Padwie nad grobem Świętego przystąpiono do budowy potężnej bazyliki. W 1263 r. relikwie św. Antoniego umieszczono w nowym kościele. W 1350 r. przeniesiono je do specjalnej kaplicy z grobowcem. Dla podkreślenia rangi św. Antoniego w życiu Kościoła bazylika św. Antoniego nosi tytuł bazyliki patriarchalnej, czyli bazyliki większej. Co roku bazylikę odwiedza 5 mln pielgrzymów i turystów. Od XVI w. kult św. Antoniego zaczął szerzyć się poza Italią, jego największe nasilenie miało miejsce w okresie reformy potrydenckiej oraz pod koniec XIX w., kiedy to wiele obrazów Świętego uznano za łaskami słynące i cudowne.

Kult Antoniego znalazł również miejsce w liturgii, w Breviarzu Rzymskim i Mszale Rzymskim. Uroczystość św. Antoniego z Padwy od 1332 r. obchodzono 13 czerwca, w dniu jego narodzin dla Nieba. Dopiero reforma liturgiczna Piusa V zniósła to święto, pozostawiając je tylko w klasztorach franciszkańskich oraz w Portugalii i Brazylii. Dla całego Kościoła święto przywrócił papież Sykstus V w 1586 r. W 1782 r. Innocenty X na prośbę króla hiszpańskiego Filipa V uznał dzień św. Antoniego za święto obowiązkowe w Hiszpanii i podległych jej ziemiach w Ameryce Łacińskiej. O stale rozwijającym się kulcie św. Antoniego może świadczyć fakt, że w XIX w. papież Leon XIII nazwał go „Świętym całego świata”⁴.

W Polsce kult św. Antoniego, podobnie jak w innych krajach, zaszczepiły i rozpowszechniają zakony franciszkańskie. W XVII i XVIII w. powstało kilkanaście kościołów i konwentów klasztornych pod jego wezwaniem (w Warszawie w 1664 r., w Łagiewnikach pod Łodzią w 1667 r., w Radecznicy w 1667 r.). Cześć Świętego z Padwy szerzyły liczne bractwa św. Antoniego. Pierwsze na ziemiach polskich powstały w 1664 r., w Warszawie i w Krakowie. Od 1886 r. w ślad za Rzymem, także w Polsce zaczęto praktykować zwyczaj jałmużny zw. chlebem św. Antoniego, przeznaczonej dla najuboższych. Obecnie trudno znaleźć kościół, w którym nie byłoby obrazu bądź figury tego Świętego, powszechnie uznanego za skutecznego orędownika u Boga⁵. W 1982 r. w kościołach i klasztorach uroczystość obchodzono 750-lecie śmierci Antoniego, a w 1985 r. 800-lecie jego urodzin. W 1995 r. ogłoszonym Rokiem Antoniańskim rozpoczęła się peregrynacja po polskich parafiach relikwii św. Antoniego.

Tradycyjnie w wielu parafiach we wtorki (pamiętka pogrzebu) i piątki (dzień śmierci) odbywają się specjalne nabożeństwa do św. Antoniego. W kościołach de-

dykowanych Świętemu szczególnie uroczyste obchodzony jest odpust, w dniu 13 czerwca. Dzieciom udzielane jest wówczas specjalne błogosławieństwo. Święci się też lilie, aby obdarzone błogosławieństwem, za wstawiennictwem św. Antoniego „(...) odpędzały (...) siły nieczyste, sprowadzały zbawienną wstrzeźliwość, oddały choroby i wyjednały dla wszystkich, którzy Ci służą [Bogu], łaskę i pokój”⁶.

Spośród niemal 10 tys. parafii polskich 177 czyli niespełna 2% nosi wezwanie św. Antoniego (dane z 2001 r.). Zdecydowana większość dedykowana jest św. Antoniemu Padewskiemu, jedynie trzy św. Antoniemu Opatowi⁷ i jedna św. Antoniemu Marii Zaccarii⁸. Dla porównania: wezwanie św. Wojciecha, głównego patrona Polski ma 181 kościołów parafialnych, św. Stanisława, również głównego patrona Polski – 293 parafie, św. Mikołaja – 298, św. Maksymiliana Marii Kolbego – 157, św. Anny – 150, św. Andrzeja Boboli – 96, św. Franciszka z Asyżu – 57, św. Rocha – 40, św. Jadwigi Królowej – 39, św. Teresy od Dzieciątka Jezus – 32. Widać więc dużą popularność św. Antoniego z Padwy przy wyborze patrona kościoła, wezwanie to pojawia się znacznie częściej aniżeli innych świętych Kościoła Powszechnego i pod względem liczebności nie ustępuje też polskiemu świętemu. Interesujący jest również fakt, że ponad połowa z obecnie istniejących parafii św. Antoniego Padewskiego powstała po drugiej wojnie światowej, co świadczy o dużej randze i żywotności kultu Świętego. Przez wieki, które upłynęły od śmierci św. Antoniego jego kult nie zmalał, lecz wręcz przeciwnie nadal się rozwija. Analizując rozmieszczenie przestrzenne parafii pw. św. Antoniego w Polsce zauważa się ich największe skupienie w diecezjach: katowickiej, legnickiej i szczecińskiej (po 9 parafii), gdańskiej i zielonogórskiej (po 8 parafii) oraz warmińskiej i kołobrzeskiej (po 7 parafii). W diecezjach: szczecińskiej, zielonogórskiej i legnickiej niemal wszystkie parafie św. Antoniego założono po 1945 r.

3. Główne sanktuaria św. Antoniego w Polsce

Do najważniejszych ośrodków kultu św. Antoniego Padewskiego w Polsce należą sanktuaria w Radecznicy (diecezja zamojsko-lubaczowska) oraz w Łodzi-Łagiewnikach. Obydwa powstały jeszcze w XVII w., a ich początki wiążą się z objawieniami św. Antoniego. W 1664 r. Święty ukazał się na Łysej Górze, u stóp której leży Radeczna, tkaczowi Szymonowi i wyraził życzenie wzniesienia w tym miejscu kaplicy. Podobne życzenie św. Antoni przekazał w 1676 r. pewnemu cieśli w Łagiewnikach. Pierwsza drewniana kaplica stanęła w Radecznicy w 1667 r, w Łagiewnikach w 1676 r. W 1667 r. bp Mikołaj Świrski, sufragan chełmiński, fundator kaplicy, sprowadził do Radecznicy bernardynów. Specjalnie powołana komisja teologiczna potwierdziła wiarygodność zdarzeń tu, za pośrednictwem św. Antoniego, łask. Opiekę nad sanktuarium zadeklarował sejm, biskupi oraz król Jan III Sobieski. W 1695 r. w Radecznicy konsekrowano nowy, barokowy kościół. W ołtarzu głównym świątyni umieszczono łaskami słynący wizerunek św. Antoniego. W tym samym czasie w miejscach objawień, w tzw. łasku św. Antoniego, wzniesiono murowane kaplice. U podnóża góry, nad źródłami, które błogosławił św. Antoni, zbudowano na palach drewnianą kaplicę. Już na początku XVIII w. na odpust w dniu św. Antoniego (13 VI)

przychodziło kilkanaście tysięcy pątników, później ich liczba wzrosła do kilkudziesięciu tysięcy. Rozwój sanktuarium został zahamowany w 1969 r., kiedy to władze carskie zamknęły klasztor, a kościół oddały unitom, a następnie prawosławnym. W 1880 r. zmieniono wezwanie świątyni z Antoniego Padewskiego na Antoniego Pieczerskiego. Katolicy odzyskali kościół dopiero w 1916 r. W 1919 r. powrócili bernardyni. Szybko przywrócono kult Antoniego Padewskiego, w latach 30. XX w. na odpustach notowano ok. 70 tys. pielgrzymów. Kolejnym ciężkim okresem w dziejach sanktuarium były lata dyktatury komunistycznej, zwłaszcza lata stalinizmu. W 1950 r. służby Urzędu Bezpieczeństwa wtargnęły do klasztoru i aresztowały wielu zakonników za współpracę z AK. W klasztorze zorganizowano szpital psychiatryczny. Wbrew intencjom władz nie spowodowało to jednak upadku sanktuarium, z roku na rok pojawiało się coraz więcej pielgrzymów. W 1995 r. w sanktuarium wybuchł pożar, w wyniku którego cudowny obraz św. Antoniego spłonął. Dzięki ofiarności czcicieli Świętego z Padwy prezbiterium kościoła odrestaurowano w ciągu pięciu miesięcy. Kopię obrazu Patrona wykonał malarz krakowski Jerzy Kumala. Pielgrzymi przybywają do sanktuarium przez cały rok, najwięcej 13 czerwca. W odpuście tym uczestniczy ok. 100 tys. pielgrzymów.

W łódzkich Łągiewnikach natychmiast po wybudowaniu kaplicy zapewniono opiekę duszpasterską, codzienne Msze św. sprawował zakonnik franciszkański z klasztoru w Piotrkowie Trybunalskim. W 1681 r. zakonnicy otrzymali zgodę nuncjusza apostolskiego na budowę świątyni. Drewniany kościół poświęcono w 1683 r., wcześniej (1682 r.) bardzo uroczystie, w obecności 15 tys. wiernych, umieszczono tu obraz św. Antoniego. W 1864 r. w ramach restrykcji po powstaniu styczniowym zaborcy wyrzucili zakonników z klasztoru, a kościół zaczął podlegać biskupowi diecezji warszawskiej. W 1902 r. utworzono tu parafię, w 1918 r. placówkę ponownie objęli franciszkanie. Podczas drugiej wojny światowej zakonnicy na polecenia władz niemieckich musieli opuścić klasztor. Od 1945 r. franciszkanie znów opiekują się sanktuarium. Przed wojną do Łągiewnik przybywały duże kompanie z okolicznych diecezji. Obecnie zasięg oddziaływania ośrodka jest mniejszy, ograniczony głównie do Łodzi i Zgierza. W ostatnich latach ruch pielgrzymkowy jednak ożywia się, reaktywowano pieszą pielgrzymkę mieszkańców Łodzi z katedry łódzkiej do Łągiewnik. Po kilka tysięcy osób przybywa na odpust św. Antoniego i na odpust św. Rocha (16 sierpnia). Rocznie łódzkie Łągiewniki nawiedza kilkadziesiąt tysięcy wiernych.

Przedstawione formy kultu św. Antoniego z Padwy potwierdzają, iż św. Antoni cieszy się nieustanną czcią na ziemiach polskich. Wskazuje na to zarówno stale rosnąca liczba parafii dedykowanych Świętemu jak i rozwijający się kult Jego Osoby w ośrodkach sanktuarijnych. Autorki artykułu mają świadomość, iż przeprowadzone badania mają charakter wstępny, rekonesansowy i mogą stanowić materiał wyjściowy do dalszych szczegółowych studiów podjętego tematu.

Przypisy:

¹ Życiorys św. Antoniego opracowano na podstawie publikacji: A.J. Błachut, A. Kowalski, Z.M. Styś, (red.), *Nauczyciel Ewangelii Św. Antoni z Padwy*, Franciszkanie, Kraków 1988;

A. Chadam, *W hołdzie świętemu Antoniemu*, Wyd. Barnardynów Calvarium, Kalwaria Zebrzydowska 1989; C. Niezgoda, *Św. Antoni Padewski. Życie i nauczanie*, ATK, Warszawa 1984; W. Przybysz (red.), *Mąż ewangeliczny św. Antoni z Padwy w 800 lecie urodzin*, Kuria Prowincjonalna O. Franciszkanów, Gdańsk 1995; T. Sinka, *Nowenna do św. Antoniego*, Wyd. ITKM, Kraków 1998; Z. Ziółkowski, *Doktor ewangeliczny*, *Miejsca Święte*, 12 (1998), s. 13-17.

² Zob. T. Sinka, *Nowenna do św. Antoniego*, op. cit.

³ Z. Ziółkowski, *Doktor ewangeliczny*, op. cit., s. 13-17.

⁴ A.J. Błachut, A. Kowalski, Z.M. Styś, (red.), *Nauczyciel Ewangelii Św. Antoni z Padwy*, op. cit.

⁵ A. Chadam, *W hołdzie świętemu Antoniemu*, op. cit.

⁶ *Ibidem*.

⁷ Kult św. Antoniego Pustelnika jest obecny i nadal żywy zarówno w Kościele katolickim, jak i w Kościele Prawosławnym.

⁸ Za sprawą oo. barnabitów, przybyłych do Polski w 1990 r., zaczyna się rozwijać również kult św. Antoniego Marii Zaccaria (1502-1539). W 1530 r. założył w Mediolanie Zgromadzenie Kleryków Regularnych św. Pawła (barnabici). Ośrodkiem nowopowstałego zgromadzenia, a później miejsce kultu założyciela zakonu, jest mediolański kościół pw. św. Barnaby. Zgromadzenie to pracuje w Polsce od 1990 r., a od 1995 r. prowadzi parafię w Warszawie.

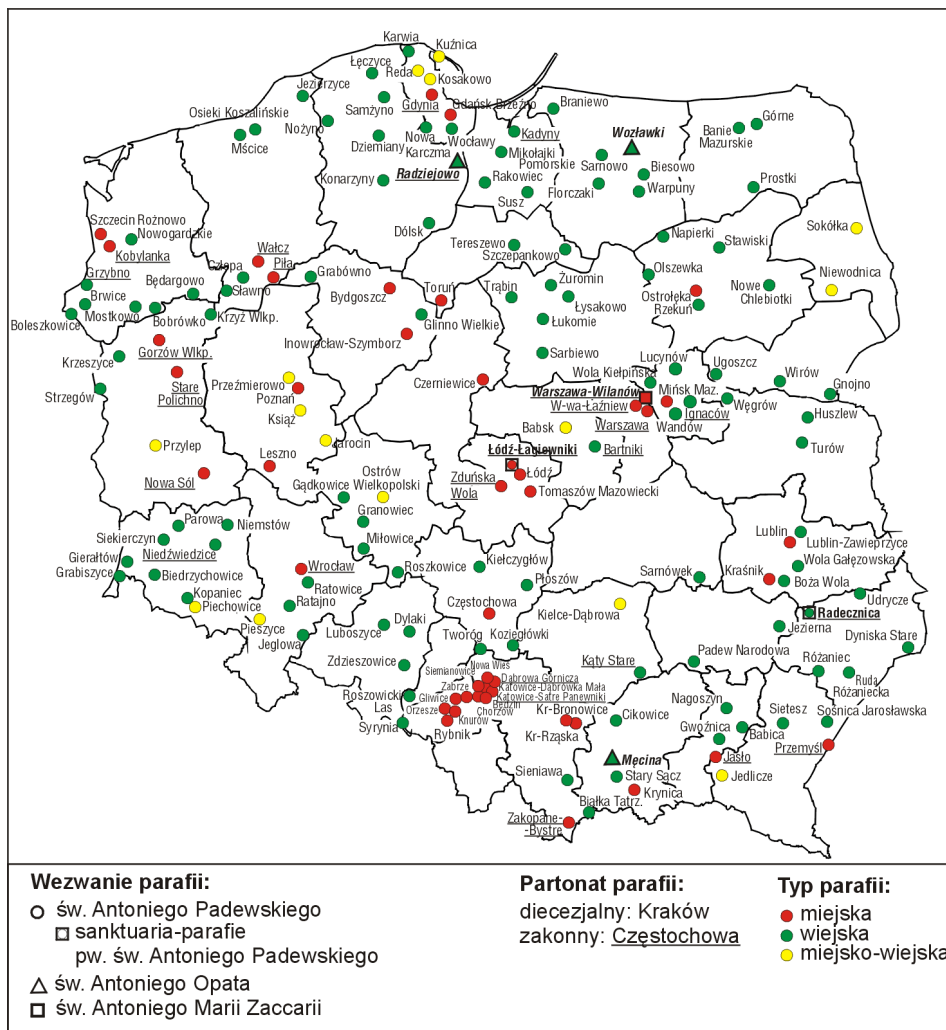
The Cult of St. Anthony in the Light of Church Invocations and Sanctuaries

(SUMMARY)

In Poland, the cult of St. Anthony is mostly associated with the cult of St. Anthony of Padua, one of the most popular saints of the Catholic Church. Its beginnings in the common church date back to immediately after the saint's death in the 13th c. St. Anthony owes his great popularity not just to his saintly life and magnificent sermons, but also to the numerous miracles worked with his involvement. A crucial importance was also attributed to his apparently effective protection of labouring women, travellers and the poor. The folk religiousness involves a common belief in the Saint's assistance in finding lost items. Hence figures of St. Anthony are in almost all churches and many church invocations. At present, there are 190 parishes devoted to the saint with the oldest dating back to the 14th-15th c. The Franciscan Monks did much to promote the cult of St. Anthony and they are the guardians of most of his sanctuaries. The best-known pilgrimage destinations have evolved at Radeczna and at Łagiewniki in Łódź.

*Elżbieta Bilka-Wodecka dr, Małgorzata Ciemborowicz mgr,
Alicja Marciniak-Nowak mgr, Halina Matlak mgr, Izabela Sołjan dr,
Instytut Geografii i Gospodarki Przestrzennej
Uniwersytet Jagielloński
Kraków*

Ryc. 1. Rozmieszczenie parafii pw. św. Antoniego (granice diecezji z 2001 r.)

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Spis parafii 2001*, Warszawa 2001.